

Yaratıcı Dramanın Türkiye’deki Öncülerinden “Prof. Dr. İnci SAN’ın Yaratıcı Drama Anlayışı”

Songül BAŞBUĞ*

Milli Eğitim Bakanlığı

20/01/2006 tarihinde Çağdaş Drama Derneği’nde görüştüğümüz, yaratıcı dramanın eğitimde bir yöntem, bir sanat formu ve disiplin olarak Türkiye’deki yerini alması için öncü çabaları olan sanat eğitimcisi Prof. Dr. İnci San’ın görüşleri, kendi ifadeleriyle aktarılmıştır.

➤ Yaratıcı dramayla nasıl tanıştınız?

1982 yılında devlet tiyatrosu sanatçısı Tamer Levent; bir arkadaşımın tavsiyesiyle, elinde bir kitapla (John Hodgson’un “Improvisation” adlı kitabı) bana gelerek, yaratıcı dramanın varlığından söz etti (Daha önce birkaç eğitim kurumuna başvurmuş fakat pek fazla ilgilenilmemişti.). Bunun çok önemli, ilginç hatta genel eğitimin yaratıcı drama ve sanatla ilişkili olarak ele alınması açısından, tam aradığım şey olduğunu düşündüm. Daha sonra yaratıcı dramayı fakültede sosyal bir kulüp çalışması olarak birlikte başlattık.

Yaratıcı dramayı daha önceden bilmiyordum. Bir yerde de okumamış, rastlamamıştım. Çünkü sanatlar genelde ayrı ayrı düşünülüyor. Sadece ülkemizde değil dünyada da sanat ve eğitim dendiğinde sanatların bir bölümü olan resim, heykel gibi plastik sanatlar anlaşılıyor. Daha sonra kişi tiyatrocuya tiyatroyu, müzikçi ise müziği, edebiyatçı ise edebiyatı anlıyor. Bunların tümünü birden anlayan (dünyadaki literatürü de takip ettiğimizde) çok az kişi var. Bunlardan biri Herbert Read’dir. Bu anlayış ile ilk Herbert Read’in “Sanat Yoluyla Eğitim” adlı kitabında karşılaşmıştım. Yalnız plastik sanatları değil, bütün diğer sanatları içeren bir anlayış...

* Sınıf Öğretmeni E-posta; gulnazsultan@hotmail.com

Daha sonra 1990'da Jale Erzen'le İngiltere'de "Sanatlar Eğitimi Konseyi"nin bir toplantısına katıldık. Bu toplantıya Avrupa ve dünyanın çeşitli ülkelerinden (Hindistan, Nepal) gelenler vardı. "Tüm sanat dallarını içeren bir sanat eğitimi anlayışı" burada da söz konusu oldu. Fakat "yaratıcı drama" sözcüğü ile karşılaşmamıştım.

Aslına bakılırsa Tamer Levent'in bana gelişi bir rastlantı idi. Tamer'in böyle bir kitabı ele geçirmiş olması da öyle. Ona bu kitabı Metin And vermiş. Rastlantıları hazırlanan bir zemin üzerine oturtmak önemlidir. Burada anlayışın, ortamın hazır olması, benim olaya sanatlar eğitimi diye bakmam da tüm bu gelişmelerde rol oynadı diye düşünüyorum.

➤ **O yıllarda Türkiye'de yaratıcı dramayla ilgili bir altyapı var mıydı?**

Bizim bu çalışmaları yapmamızdan bir süre öncesi için şöyle bir karşılaştırma söz konusu olabilir: Temel sanat eğitimcisi olan, daha çok plastik sanatların temel, öğelerini çok iyi irdeleyen ve öğreten - hocaların hocası- Nevide Gökaydın, Gazi Üniversitesi Resim-İş bölümünde hocalık yapmıştır. Cumhuriyetin, sanat ve eğitime de çok ilkeli olarak baktığı ve önem verdiği bu yıllarda, Nevide Hanım temel sanat eğitimi veriyor, bu eğitimi diğer alan bilgileriyle besliyor. Söz gelimi, Amerikalı bir dostunu, bir sanat eğitimcisini çağırıyor. O hanım da burada bir kursta drama yaptırıyor. Nevide Hanım drama meselesinin önemini kavriyor ve kendisi de bir süre dramayı kendi çalışmalarında uyguluyor. 1980 yılının başında, Nevide Hanım bizim fakültede bir sergi açmıştı. Buna ben ön ayak olmuştum. Yaptığı bu çok yönlü temel sanat eğitimi çalışmaları çok önemliydi, fakat kamuya çok yansımamıştı. Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde böyle çalışmaların yerinin olması gerektiğini düşündüm. Çünkü küçük ünitelerden, modüllerden çoğaltılarak yapılan bu sanatsal tasarım çalışmaları, hem teknolojiye, hem sanata, hem de bilimsel araştırmalara yol açabilecek çalışmalardı. Ayrıca

Nevide Hanım'ın kukla ile ilgili çalışmaları da vardı. Eşi de bir fotoğrafçı ve fotoğraf hocasıydı.

Onların birlikte yaptığı giydirilmiş kuklalar, onlarla yapılan küçük skeçler; sonuç olarak bir tür dramatize edilmiş oyunlar, öykülerdi. Sergi dolayısıyla onların filmleri gösterilmişti. Dramatizasyon sözcüğünü Nevide Hanım kullanmıştı.

Eğitimde yaratıcı drama ile ilgili olan yazılarımda ve bundan sonra çıkmış birçok yazıda Baltacıoğlu'nun eğitimde tiyatro fikrine yer verilmiştir. Bugün bizim anladığımız anlamda bir yaratıcı drama dersinin işlenmesi, bir öğretim yöntemi ya da başlı başına (bir tiyatro dersi değil de) bir yaratıcı drama dersi olarak yer alması ise daha çok yeni. 1982'lerde bizim kafamızda da daha tam olarak aşamalar, amaçlar, ayrımlar ve yorumlar belirlenmemişti. Onlar yıllar içinde belirlendi. Hatta o zaman çalışmalara katılan öğrencilerimiz de - onların içinden bir kısmı şimdi yaratıcı dramaya gönül vermiş insanlardır - bizimle birlikte kavradılar bunu. Yani yaratıcı dramanın eğitimde bir öğretim yöntemi olarak da kullanılabilirliği, ayrıca bir ders olarak işlenmesi gereği daha çok İngiltere alan yazınından aldığımız bilgilerdi. İngiltere bu alanda almış yürümüştü. Oradan edindiğimiz bilgilerle ve 1985'ten bu yana gerçekleştirilen uluslararası seminerlerle giderek kendi yolumuzu çizdik.

➤ **Bugün yaratıcı dramanın bir sanat formu, bilimsel bir disiplin ve eğitimde yöntem boyutuna ulaştığını düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız yaratıcı dramanın hangi özellikleri ve yapılan hangi (ne gibi) çalışmalar yaratıcı dramayı, sanat, disiplin ve yöntem boyutuna getirdi?**

Evet düşünüyorum. Sondan başlayalım. Eğitimde, bir öğretim yöntemi haline geldiğini hepimiz yaşıyorsunuz ve biliyorsunuz. Çok önceleri "aktif metot" olarak anılan, ben

lisedeyken değişiklik olarak önerilen bir yöntemi vardı.¹ Onun tam karşılığı gibi geliyor bana. Çocuklar, öğrenciler ya da öğrenciler (yaşı dolayısıyla, öğrenciliğini bitirmiş insanlar söz konusu olduğu için) yaratıcı dramada aktif durumdalar, eylem içindeler. Bir grup eylemi, bir grup dinamiği söz konusu olduğu için yaratıcı drama yöntemi tam da aktif (etkin) bir yöntem.

Bilimsel bir disiplin olmasına gelince: O konu veya o alan üzerinde araştırma yapılıyor mu? O konunun, o alanın bir takım araştırma yöntemleri var mı? Bir takım teknikleri var mı? O zaman o, artık bir disiplindir. Yani üzerinde kuramsal olarak ve değişik boyutlarda durulması, çeşitli araştırmaların yapılması ve bu araştırmaların yazıya dökülmüş olması; hakkında makaleler, kitaplar yazılması, dergiler çıkıyor olması... .

Sonuç olarak bilimsel bir yaklaşım söz konusu mu? Uygulamalı çalışmaları niçin, hangi kitle için, nasıl yapıyoruz? Neyi hedefliyoruz? Bu gibi sorulara bilimsel yaklaşımla ve bilimsel yöntemlerle yaklaştığımızı göre, yaratıcı drama alanı bir disiplin oluşturmaktadır.

Sanatsal form meselesine gelince: Bu işin en zor anlatılır yanı. Bir şeyin sanatsal olması için neler gerekir? Öncelikle yaratıcılık, burada başka bir alanda olmadığı kadar işin içinde. Her an, her grup üyesi, kendine özgü, yaratıcı, değişik, buluşçu bir fikri, bir eylemi, bir mimiği ortaya çıkarabiliyor. O zamana kadar hiç kullanmadığı, o zamana kadar aklına gelmeyen yani ilk kez bir düşün, bir eylem, bir tavır, bir oyun biçimi söz konusudur. Şimdi bir forma dökmek; bir düşünüsünü, tavrını, eylemini belli bir biçime sokmak söz konusu oluyor. Bu biçim bir beste

olabilir, bir şiir olabilir, bir heykel olabilir... Tabii yaratıcı dramada bu form çok yönlü bir olgudur. Yaratıcı dramada sadece bedensel ifade değil, sözel ifade de işin içine giriyor. Sözcükler aracılığıyla cümleler, cümlelerden metinler oluşturuluyor. Çalışmalar, söz gelimi tutulan notlardan metne dönüştürülürse, o metin sonradan canlandırılabilir, üstünde işlenebilir. Onlardan ortaya çıkan daha yazınsal, daha sanatsal değeri olan bir metin olabilir. Sanat formuna ulaşmak için yaratıcı dramanın içinde gerekli olan her çeşit malzeme vardır. Ayrıca sanat formuna şöyle de bakabiliriz: Oradaki çalışma sırasında gruplara ayrılma, gruplarla canlandırmalar yapılması bile bir tür küçük tiyatro gösterisi gibidir. Bunlar sanatsal bir formdur. Ya da kendini nasıl ortaya koyacağını zihnen tasarlıyor. Zihnen, beyin çalışmasıyla tasarlanmadan, bir sanatsal olgu ortaya çıkamaz zaten. Burada en önemli ölçüt estetik değerlerdir. Biçimle özün dengeli ve uyum içinde ortaya konmasıdır.

Gerçi bu yöntem, daha çok, sınıftaki öğrencilerden birinin dersi hazırlayıp sunması biçiminde uygulanmıştı. Ancak bu, pek uzun sürmedi.

➤ **Yaratıcı drama bugün birçok kavramla karıştırılmaktadır. Özellikle oyun ve tiyatro kavramları ile aynı görenler var. Oyun, tiyatro ve yaratıcı drama ilişkisini yeniden çizmek isterseniz neler söylediniz? Sizce bu kavramları birbirinden ayıran anahtar sözcükler var mı?**

Var tabii. Oyun yaratıcı dramanın temeli, ana ögesidir. Oyun üzerine, Ömer Adıgüzel'in yüksek lisans tezi var. Ondan yararlanmak gerekir.

¹Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyelerinden Yrd.Doç.Dr. H.Ömer Adıgüzel'in önerisiyle yapılan bu görüşme, Yaratıcı Drama Yüksek Lisans Programı "Yaratıcı Drama" dersi kapsamında, Prof. Dr. İnci San'ın Yaratıcı Drama ile ilgili kimi görüşlerini almak amacıyla hazırlanmıştır.

Yaratıcı drama, tiyatronun ilksel durumudur. Yaratıcı dramanın kuramında ise tiyatro biliminden yararlanır. Tiyatro seyredilmek için yapılır. Tiyatro seyircisiz düşünülemez. Seyircisiz düşünülduğünde, oyuncu dediğimiz insanlar, kendini tatmin etmek için ya da bir araştırma yapmak için oynayabilirler...Yaratıcı dramada en önemli ayrımlardan biri grup çalışması olması, grup dinamiğinden yararlanılması, starlaşmanın olmaması ve seyircisiz gerçekleştirilmesidir. Hatta birçok kişi yaratıcı drama seyircisiz olmalı, yaratıcı drama seyirciye dönük olmamalı diyor. Ben de bunun biraz arkasındayım. Seyircili, seyircisiz meselesi, tiyatro ve yaratıcı drama arasındaki temel farktır. Amaçların farklı olması da yaratıcı drama ve tiyatroyu birbirinden ayıran diğer bir etmendir.Bir de unutulmamalıdır ki yaratıcı dramanın en önemli hedeflerinden biri sosyal öğrenme, sosyalleşmedir²

➤ **Yaratıcı drama çalışmasının aşamaları birçok araştırmacı tarafından değişik biçimde açıklanmaktadır. Yaratıcı drama açısından bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Belli ortak noktalar var. Özü çok fazla değişmiyor. Burada en çok takılan mesele “oluşum” kavramıdır.Bu sözcüğü Türkçe’ye ben çevirdim. Onu da Wolfgang Nickel’den aldım. Wolfgang Nickel, bizim ilk seminerlere uzun yıllar boyu Almanya’dan gelen hocadır. Ömer Adıgüzel’in de Almanya’da hocası olmuştur. Almanca olan kelimenin tam Türkçesi “oluşum” oluyor. Ama doğaçlamadan farklıdır çünkü doğaçlamanın birtakım kuralları vardır. Sözelimi,bazı ipuçları verilir. Oluşumda böyle bir şey yok. Oluşumda anında, spontane olarak, kendiliğinden bir ortaya çıkış söz konusudur. Aşamaların bazıları iç içe geçebilir, bazıları da birbirinin önüne geçebilir. Ama ısınmalarla ve

alıştırmalarla başlamak genelde doğrudur. Bu ısınmalarda bedensel ısınmadan çok konuya, temaya ısınmayı daha çok önemsiyorum.

➤ **Sizce bir yaratıcı drama uygulayıcısının olmazsa olmazları nelerdir?**

Tabii bunun üzerinde çok duruldu. Ama önce şunu belirtmek isterim. Uygulayıcı diyorsunuz. Güzel bir sözcük. Baştan beri dünyada yaygın kullanılan “lider” sözcüğünü kullandık. Başka bir sözcük de olabilir mi? diye düşündük. Yaratıcı drama uygulayıcısı zor söylenmesine rağmen güzel bir sözcük.

Yaratıcı drama uygulayıcısının özelliklerini, doğal olarak kendisinin getirdiği ve öğrenilebilir özellikleri diye ayırmakta yarar var. Böyle bir yaklaşıma şimdiye kadar rastlamadım.Ayşe Okvuran’ın yazılarında benzer fikirler gördüm. O,uygulayıcının öğrenebildiği özelliklerden çok, kendisinde olan özelliklerden söz ediyordu. Yaratıcı drama uygulayıcısının özellikleri arasına en başta empatik olmayı koymak gerekir... Empatinin önemini bu şekilde vurgulamış olayım. Tabii bunun arkasından yaratıcı drama uygulayıcısı akıllıca bir hoşgörü sahibi olmalıdır (her şeyi hoş görmek değil). Katılımcıda bilmediği bilgiler, belli değerler ile ilgili bir eksiklik varsa, o bilgi ve değerleri ona katarak, acıtmadan, onu incitmeden, üzmeden uygulamasını yapmalı.

Üçüncü olarak yaratıcı drama uygulayıcısında nazik olma özelliğini çok önemsiyorum. Karşınızdakine her şeyi söyleyebilirsiniz. Ama nasıl söylediğiniz çok önemlidir. Yumuşak, güzel bir dille, onun anlamasını sağlayacak biçimde söylemek gerekir.Sert bir tonla, azarlarcasına, haykırarak, öfkelenerek söylenmemelidir. Karşınızdaki, kendini savunma durumuna geçer ki yaratıcılığı öldürürsünüz.

² Bu ayırım *Yaratıcı Drama 2006 Dergisinde İnci San’ın yazısında bir şema ile belirlenmiştir.*

Bir de "yaratıcı olma" özelliği deniyor ...Burada yine kitle karşısındaki bir öğretmen ya da uygulayıcıdan söz ediyoruz. Onun yaratıcılıkları ne olabilir? Anında birçok şeyi fark etmek, yani sezgisi güçlü olmak. O farkındalığını gruptakilerin yararına kullanabilmek. Grubun içindeki belli dinamikleri fark etmek ve oradan yeni bir şey çıkarabilmek. Uygularken, daha yaratıcı, daha özgün hale nasıl getiririm, daha yaratıcı nasıl bir yöntem geliştirebilirim gibi düşünceler geliştirmek...

Uygulayıcı olarak sürekli çaba gösteren olmalısın. Çalışkanlık burada çok önemli. Uygulayıcı, günümüz koşullarına göre bilgisel donanımını düzenleyebilmeli, çok okumalı, çok izlemeli...

Lider özellikleri üzerinde çok duruldu. Hatta yaratıcı drama lideri özellikleri konusunda ulusal bir seminer yapıldı. Yukarıda değindiğimiz özellikler bence en başta gelenler diye düşünüyorum.

➤ **Yaratıcı drama uygulama mekânları için de olmazsa olmazlar olduğunu düşünüyor musunuz?**

Kestirme cevabım, düşünmüyorum. Her yerde yapılabilir diyorum. Yaratıcı drama, düzenli, sistematik bir biçimde; önceden koşulları bilerek, iyice tasarladıktan sonra her mekanda uygulanabilir. Ancak temizlik çok önemli. Ayrıca geniş bir ortam olması iyi olur. Olmadığı durumlar da var, ne yazık ki.

➤ **Sınıf ortamları gibi mi?**

Evet. Sınıf ortamları gibi. Hatta sıraları sabit olan, yere uzanılmayacak ortamlar gibi.

➤ **Bu soruyu sormamın nedeni bu anlamda çok şikayet oluyor. Sınıf ortamında drama yapılamaz. Atölye gerekiyor gibi.**

Atölye olması çok iyi olur. Atölye olmadığı durumlarda da katılımcılar kendilerine, bir kilim, bir örtü vb. bir şey getirebilirler. Her zaman yerde uzanarak çalışmak şart değildir.

➤ **40 dakikalık bir ders süresinde ve kalabalık sınıflarda yaratıcı drama çalışmaları yapılabilir mi?**

40 dakikalık süre çok kısa ama çalışılabilir ve denenebilir. Önümüzdeki yıllarda umarım ders saati artırılabilir. Resim, müzik dersleri için de aynı durum geçerli. Bir okulda resim, müzik dersleri ne kadar gelişkin olursa drama da ona paralel gider. Çünkü onlar da yaratıcılığa yönelik sanat dersleridir. Kalabalık meselesini de ancak küçük gruplara bölüp çözebilirsiniz. Her grup aynı anda çalışmasını yapar, vakit kalırsa da, bir iki istekli grup çalışmasını sunabilir, tabii grup içinde.

➤ **Müze eğitimi ve müze eğitiminin yaratıcı drama yöntemiyle verilmesi size niçin önemli?**

... Müzenin bir eğitim ortamı olarak kabul görmesi ayrı bir öneme sahiptir. Bizde bu konuda bir eksiklik var. Yani gidilen, gezilen, biraz da eğlenilen bir yer gibi görülüyor. Müzeden, insanların bir şeyler öğreneceğinin, müzenin insanlara bir şeyler öğreteceğinin farkına varılmış değil. Bunu çok genel anlamda söylüyorum. Buna öğretmenler de dahil.

Dışarıdaki müzelerde artık "interactive" kavramı var. Yani eylem içinde, aktif olarak gezme. Bunun en iyi yöntemi de yaratıcı drama değil mi?

➤ **Yaratıcı dramanın, öğretmen okullarında, eğitim fakültelerinde zorunlu bir ders olarak okutulması gibi düşleriniz ve öngörüleriniz vardı. Bugün bu düşlerin gerçekleştiğini görüyoruz. Ancak bu alanda yetişmiş yeterli eleman olmadığı da bir gerçek (özellikle taşra üniversitelerinde). Bu durum yaratıcı drama açısından ne tür sorunlar yaratabilir ve nasıl aşılabilir?**

Tabii bu durum çok hızlı bir şekilde aşılamayacak. Demokratik kitle örgütlerinin çoğalması, alana ilgi duyulması, bizim Çağdaş Drama Derneğinin şube sayılarının artması ilk umulabilecek şeyler. Ayrıca yüksek öğretim kurumlarında yaratıcı drama bölümü ya da enstitülerinin kurulması gerekmektedir. Yaratıcı drama alanında çok olumsuz etkilerin ve gelişmelerin olup olmadığının da araştırılması gerekir. Olumsuzca kullanılıyor mu? Yoksa her şeye rağmen insanların zihninde bir konsept, bir kavram oluşturulabilir mi? Kötü bir yaratıcı drama hocası nasıl olur? Kendi kendime soruyorum. Kitaptan kimi uygulamaları okuması bile bir şey değil midir? İlköğretimde ve yüksek öğretimde programlara girmesi on sekiz yıl sürdü. Sabırlı olunması gerekiyor.

➤ **Siz bu durumun çok büyük sıkıntılar yaratmayacağını mı düşünüyorsunuz?**

Olumlu bakmaya çalışıyorum. Ders olarak konmuş olması tek başına çok yeterli değil ama önemli bir adım diye düşünüyorum. Bir de günümüzde şunu düşünmek gerekiyor. Ya bundan geriye gidilirse... Yapılan olumlu bir takım şeylerin zihniyetler değişmedikçe nasıl uygulanacağı sorun yaratabiliyor ve günün birinde bu derslerin kalkıp kalkmayacağı gibi kuşku uyandırıyor. Benim böyle kuşkularım var. Dolayısıyla dersin varlığı önemli bir adım. Dersin nasıl işlendiği sorunu da o dersi izleyenler tarafından sorulmalı ve onlar tarafından

düzeltime gidilmeli. Bu da ancak belli bir bilinçle, velilerin ve diğer öğretmenlerin katkıları ile gerçekleşebilir. İleriye dönük olarak, hizmet içi eğitimler ile düzeltilebilir diye düşünüyorum. O hizmet içi eğitimleri biz EBF'de fakülteler ve üniversiteler arasında başlattık. Çanakkale'de devam ettik. Fakat bu sürmedi. Onun devamının sağlanması, bunun tekrar alevlendirilmesi iyi olur. Çünkü orda yoğun bir etkinlik içinde olan katılımcılar, kendilerine çok şey ekleyebiliyorlar. Bunun sürmesinin sağlanması hem derneğimizin hem fakültemizin aracılığı ile olabilir diye düşünüyorum. Yaratıcı drama öğretmenliği dersine giren öğretmenlerden, dramayı hiç bilmeyen kişiler var mı? Onlardan başlanmalı o zaman.

➤ **2005/2006 Öğretim Yılı'nda uygulamaya konulan, ilköğretim okulları programlarının hemen hepsinde yaratıcı drama bir biçimde yer almış. Yaratıcı drama açısından bu durumu nasıl değerlendirirsiniz?**

Bunu çok olumlu buluyorum ama daha programı incelemedim. Tabii şu koşullarda yaratıcı dramayı uygulayacak olan öğretmenlerin, yaratıcı dramadan en az birkaç kurs almış olmaları gerekir. Bu sağlanmadığı sürece zaten ya yapmayacaklardır ya da birilerine soracaklardır. Orada bir yaratıcı drama öğretmeni varsa ondan bilgi alacaklardır. Yine burada her şey gelip çalışkanlığa, okumaya, izlemeye, programlı olmaya vb dayanıyor.

➤ **Yöntem olarak yaratıcı drama programa girdi. Ancak yaratıcı dramanın çocuklarda duyuşsal alan ve devinimsel alan becerilerini geliştirdiğini, bilişsel alan becerilerini geliştirmekte sınırlı olduğu gibi görüşler var. Ne düşünüyorsunuz?**

Bence şimdi bu çok önemli bir sorun değil. Biz, yaratıcı dramayla öğretmeye çalıştığımız

şeyin hemen anında öğrenilmediğini biliyoruz. Yaratıcı drama yönteminde, bazı bilişsel davranışlar daha sonradan oluşuyor. Bunu sorun etmesinler ama yaratıcı drama yöntemiyle bir dersi işleyen öğretmen, ayrıca bunu eski bildiğimiz yöntem ile yani anlatma ile pekiştiriyor herhalde. Bilişsellik yaş ilerledikçe neyi niçin yaptığını sorgulama ve dramada içerik olarak işlenenleri kavrama ve üzerinde düşünme ile sağlanıyor. Duygular ise zaten beyinde oluşmaktadır. Çok eskiden bir ayırım yapılmıyormuş; kafa ve gönül diye, artık bunlar o kadar eskidi ki. Artık her şeyin beyinde var olduğunu biliyoruz. Beyinde oluşan duygular yoluyla da kişinin bilinçlendiği, duygularını yönetmeyi öğrendiğini de biliyoruz. Dolayısıyla, çocuk belki bunu hemen gösteremiyor. Sınav sorusu ya da test sorusu bilgi ölçmek üzere geldiği zaman, belki hemen yanıtı söylemiyor olabilir ama anlatım tekniği ya da diğer tekniklerle kalıcı bilginin edinilemediği bir gerçek. "Yaratıcı drama yöntemiyle bilişsel beceriye ulaşamıyorum" gibi bir deyişi çok yanlış buluyorum. Çünkü çocuğun beynine o bilgi gitmiş oluyor. Henüz bunu ifade edemiyor olabilir. Onun için zaman gerekli. Çünkü beyin onu işleyecek. Bunu büyük bir sorun olarak görmüyorum. Öğretmenler öyle zannediyor olabilir. Ama öğrenme kesinlikle gerçekleşiyor.

➤ **Türkiye'deki bölgesel farklılıklar, yaratıcı drama uygulamalarının gerici ve muhafazakâr çevrelerce yanlış algılanması, yaratıcı dramanın Türkiye'deki gelişimi açısından ne gibi sıkıntılar yaratabilir? Bu nasıl aşılabilir? Yaratıcı drama açısından emek harcanması gereken bölge ya da bölgeler var mı?**

Okullar açısından bölgesel farklılıklar var mı? Düşünüyorum. Bölgesel farklılık öğretmene karşı olan saygıda ve tepkide olabilir mi? Hep

gözlemlerim öğretmenin saygı gördüğüdür. Bölgesel olarak muhafazakar, tutucu bir yapı olabilir. Kadın öğretmene karşı bazı ön yargılar olabilir. Ama bunlar da biraz aşılıp değil mi? Tek tek örnek olay bilmiyorum. Gazetede okuduklarımızdan çıkıyorum. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin özellikle Güneydoğu'da başarılı çalışmalar gerçekleştirdiğini okuyoruz sözgelimi. Gerici çevrelere gelince; onların yanlış anlaması sorun değil, asıl anlayıp, kendi idealleri, kendi ideolojileri uğruna kullanmaları gibi bir tehlike var.

➤ **Bu nasıl önlenbilir sizce?**

Burada en önemli etken toplumun kendisidir. İnsanlar gereksinimleri kavradıkça eğitimde drama da anlaşılacaktır. Veliler ve duruma tanık olanların işe karışmaları gerekir. Çağdaş insanımızdan bu beklenir. Tabii yine öğretmenin çabası, öğrencilerin farkındalığı da önemli rol oynar. Birtakım kuran kurslarında, bilmediğim tarikat okuluna benzer yerlerde yaratıcı dramaya benzer yöntemlerin kullanıldığına ilişkin bir iki gazete haberi çıktı. Bunlar hiç hoş şeyler değil. Sadece yaratıcı drama yönünden değil, her yönden bu gibi olgularla savaşılmaması gerekiyor. Bu yaratıcı dramanın bir sorunu değil, genel bir sorun bence. Öte yandan muhafazakâr sözcüğünü kullanmayı gerici dememiz gerekir. Çünkü her ülkede bir muhafazakâr kesim vardır. Muhafazakârlık adı üstünde bir takım değerleri muhafaza etmektir. O değerler iyi değerlerse onların da etkili bir rolü vardır. Şimdi İngiltere'deki ve Almanya'daki muhafazakâr partileri düşün, onların sağduyusuz, kültürsüz olduklarını söyleyemeyiz. Sonuç olarak bir dengeyi sağlıyorlar. Onun için muhafazakâr kesim değil de gerici kesim diye belirtmekte fayda var.

➤ **Yaratıcı drama açısından emek harcanması gerektiğini düşündüğünüz bölge ya da bölgelerimiz var mı?**

Yok. Her kesim için aynı derecede önemli. Hakkari de olabilir, Ödemiş de olabilir.

➤ **1998 yılında yayınlanan “Türkiye Yaratıcı Drama Çalışmalarının Dünü ve Bugünü” adlı bildirinizde yer alan “yeniden yapılandırılmış bir sosyo-kültürel estetik eğitim” anlayışını biraz açar mısınız? Bu anlayış nasıl geliştirilebilir?**

Daha önce yazdığım yazılarda ve daha sonra yaratıcı dramayı içine alan yazılarımda da tüm sanatları içeren bir sanat eğitiminin, sonuç olarak bir sosyo-kültürel eğitim olduğunu savunuyordum. Toplum kültür açısından en çok aydınlatan, ilerleten, dolayısıyla topluma olumlu katkıda bulunan önemli bir eğitim olarak düşünüyorum, sanat eğitimi. Sosyo-kültürel eğitim sözcüğü toplumu önce kendi, sonra dünyadaki diğer kültürler hakkında bilgilendiren, sanat ve bilim açısından da bilinçlendiren ama kesinlikle estetik açıdan da geliştiren bir eğitimi anlatıyor. Yeniden yapılandırılması da bunun çağdaşlaşması anlamına geliyor. Eğer her sanat dalının eğitimi, sosyal gerçeklik ve bilimsellik yönünden, bilgi yönünden gerçekleştiriliyorsa, bir sosyo-kültürel eğitimdir. Bu arada gelişmeleri gözden geçirip, yöntemleri çağdaşlaştırmak gerekiyor

Söz gelimi, Talim Terbiye Kurulu'nun müfredat programlarında yaptığı da görünürde bir yeniden yapılandırma değildir. Sonuçta, eğitim zaten sosyo-kültürel bir olgu değil midir? Ya da öyle olması gerekmez mi? Onun için de genellikle eğitim dediğimiz zaman bilgilendirme ve öğretilebilirlik boyutunun daha fazla ağırlık kazanmamasından, biz sanat eğitimcileri hep yakınıyoruz. Ders süreleri olarak da sanat eğitimine

daha az yer verildiğini biliyoruz. Süre azlığı hep bir engel oluşturmakta. Öğrencileri bir müzeye götürelim dendiği zaman birçok okul yöneticisinin ilk aklına gelen müzeye nasıl gidileceğidir. Ayrılacak süre genellikle bulunamaz, ulaşım bir sorundur vb...

Müze Haftasıdır ve müzeler gezilecektir. Öğrencilerin müzeden bir şeyler öğreneceğini, bir tarihsel bilinç kazanacağına, tarihi kalıntıların korunmasına yönelik bazı eğilimler kazanacağına ilişkin bilinç genelde yoktur. O konu müfredatta var diye müzelere gezi yapılıyor. Tabii ki bunlar birtakım kalıp ve ön yargılar, bunlardan kurtulmamız gerekir. Dolayısıyla yeniden yapılandırıldığı zaman eğitimde kültür boyutunun çok önemsenmesi gerekiyor. Onun için kültürel eğitim diye nitelendiriyorum. Sonuç olarak, eğitim sosyo-kültürel bir süreçtir.

➤ **Yaratıcı dramayı kuramsal ve kılğısal öğeleri ile ele aldığımızda, sizce yaratıcı dramanın kuramsal öğeleri mi kılğısal öğeleri mi ağır basıyor? Neden?**

Uygulayıcı açısından mı? Alan olarak mı?

Alan olarak.

Kuramsal bir bilgi olmadan pratik yapılamaz. Ama kılğısal çalışma ve uygulamalardan da kuramlar türer. Bence bu ikisi eşit ağırlıkta olmalıdır. Yaratıcı drama alanını bir disiplin olarak ele alan bir araştırmacı için kuşkusuz kuramsal tarafı daha ağırlıklıdır ama dramayı sadece hayata geçirmek, öğrencilere aktarmak, eğitimde bir yöntem olarak kullanmak ya da yaratıcı drama dersini yürütmek isteyen bir kişi için uygulama daha ağırlıklıdır. Fakat uygulayıcının kuramsal bilgilerden yararlanması da şarttır. Kuramsal bilgiyi de yanı sıra götürmek zorundadır. Sonuç olarak ağırlık oranları, çalışmalar neye hizmet ediyorsa, ona göre değişir.

➤ **1990 yılında kurduğunuz ve bugün onursal başkanı olduğunuz Çağdaş Drama Derneği'nin kurulduğunda çok ileri hedefleri vardı. Derneğin bugün bu hedeflere ulaştığını düşünüyor musunuz? Bundan sonra derneğin yeni hedefleri neler olabilir?**

Hem evet, hem hayır. Önce şunu söyleyeyim. Kurduğunuz deyince, tek başıma değil, biz bir bölük insan kurduk. Dernekçiliği o zaman pek bilmiyordum açıkçası. Ama bir gereksinim olduğu aramızdaki uzun konuşmalardan sonra ortaya çıktı. Oluşan birikimler, onları nasıl kullanacağımız ve bunu nasıl ve nerelerde başarabileceğimiz konusunda sorularımız da birikmişti. İki yönlü olarak konuyu ele aldık. Kurucu üyeler arasında eğitimci olmayan tiyatrocular vardı. Onlar da tiyatrocuyu yetiştiren eğitimciler açısından, yaratıcı dramayı önemsiyorlardı. Biz o boyutunu da hedeflediğimiz halde hemen ulaşamadık. Fakat son yıllarda özellikle çocuk tiyatrosu bağlamında ve DTCF'de Tiyatro Bölümünde yaratıcı drama öne çıkmaya başladı. Biz eğitimde varmak istediğimiz hedefe ise vardık. Tüm tiyatrocuların yetişiminde rol alması, tiyatrocuların bir oyunu sahneye koyarken dramadan yararlanmaları ise yavaş yavaş söz konusu olmakta.

Gelişmiş ülkelerde tiyatro pedagoğu diye bir alan var. Tiyatro pedagoğunun bir kuramsal bir de uygulama yanı var. Uygulama alanı kesinlikle yaratıcı drama çalışmalarıdır. Kuramsal alanı ise eğitim ile tiyatroyu birleştiren çizgiler bütünü. Almanya'daki karşılığının tiyatro pedagojisi olduğunu söyledik. Bu gerçi bir kavram kargaşasına yol açıyor. Sanırım tiyatroyu tiyatro için kullanmalıyız, yaratıcı dramayı da yaratıcı drama için kullanmalıyız. Bu ikinci sorunuza da bir yanıt oluyor Yani

kavramları yerli yerine oturtmak için yeni çalışmaların yapılması.

Ayrıca tiyatro pedagojisi ya da tiyatro eğitimbilimi adı altında bir uzmanlık alanının oluşması için çalışmalara başlanmalıdır. Üniversitelere, fakültelere böyle bir alanın varlığından söz ederek bu alanla ilgili bir bölüm ya da tezsiz yüksek lisans gibi programların açılması için önerilerde bulunulabilir.

➤ **Yaratıcı dramanın bugün Batıdaki gelişim süreci ile Türkiye'deki gelişim sürecini karşılaştırırsanız ne söylemek istersiniz? Türkiye'deki geleceği ne olabilir?**

Çok genele gitmeden yanıtlayayım. Çünkü yaratıcı drama ağırlıklı soruyorsunuz. Oysa tüm sanatlardaki gelişim neredeyse, yaratıcı drama da orada diyebiliriz. Bizde gelişmeler var ama bunların çok sistematik ve yaygınca topluma benimsetilmesi alanında Batıyla farklar var. Bu farklar hep olmuş. Şimdi biraz daha derin uçurumlar açılmaya başlandı gibi. Sansür olayları, sanata yaşamsal bir değer vermeyen insanların ve anlayışların yönetime gelmesi ilerlemeleri engelliyor.

Üstelik her şey eğitimin niteliği ile ilgili. Dolayısıyla son sorunuzda hem sanatı hem eğitimi ele almak gerek. Yaratıcı drama, sanatı da eğitimi de ilgilendiren bir alan olduğu için onlardan ayırmadan bir cevap vermeye çalıştım. Küçük, değişik odaklarda gelişmeler var ve onlar çok iyi gelişmeler. Fakat bunlar yaygınlaşmıyorlar (İstanbul'da, İzmir'de, Eskişehir'de ve Adana'daki drama ile ilgili eğitimsel gelişmeler gibi.). Bütün bir toplumun zihniyetini, dünya görüşünü çağdaş yönde değiştirecek düzeyde olamıyor. Bizim ülkemizde bu, her zaman zor olmuştur.

➤ **Devlet desteğini yeterince almıyor diyebilir miyiz?**

Yeterince'yi kaldırmalı. Devlet desteğini alamıyor. Devlet desteği derken de sadece parasal destek değil, manen destek de çok önemli.

➤ **Yaratıcı drama alanında kuramsal anlamda ve pratik anlamda hangi özgünlükleri geliştirdiniz?**

Benim tek alanım yaratıcı drama değil. Esas alanım sanat eğitimi ve sanat eğitim bilimi, kısaca sanat bilimi. Sanat bilimini de açayım; sanat tarihi, sanat pedagojisi ve sanata ilişkin kuramsal alanların bütünü. Ben bu alanda kendimi yetkili görüyorum. Daha önceki çalışmalarım da daha çok sanat bilimlerine yönelikti. Yaratıcı drama bana sanat eğitiminin önemli bir parçası gibi göründü ve zamanla da çok gerekli olduğunu kavradım. Yaratıcı dramanın özellikle eğitimde, birçok sanat dalından daha etkili olduğunu düşündüğüm için de söylediğiniz emeği vermeyi, yaratıcı dramayı yorumlamaya çalışarak ve ülkemiz için, niçin önemli olduğunu vurgulayarak, bilgisel aktarmaya dayandırdım diyebilirim. Belki özgünlük olarak şunu söyleyebiliriz. Ülkemizde yaratıcı drama alanının kurumsallaşması için çalıştım. Diğer ülkelerde yapılmış çalışma ve araştırmalardan yola çıkarak kendimize uygun olanları bulabilmek için yollar açmaya çalıştım.

➤ **Sizin dışınızda alana özgün katkılar sağlayan araştırmacılar var mı? Bu alanla ilgili yapılan araştırmaları yeterli görüyor musunuz?**

H. Wolfgang Nickel'in geliştirdiği bir oyun örneği vardı. O oyun örneğinden çıkarak, Ömer Adıgüzel bir Türkçe kaynaktan yararlanarak tamamen bizden bir öyküyle, oyun biçimine

getirdi. Öykü şöyle: "Bir Anadolu söylencesi vardır umudu ve tükenmemeyi çağırıştır. Üniversiteyi kendi köyünün dışında okuyup geri dönen genç bir delikanlı yolda bir bilgeye rastlar. Bilge, gence köyünün yakınından akan dereye bir zehrin karışacağını ve o sudan içen herkesin delireceğini söyler. Genç hemen köyüne gitmelidir ve herkesi uyarmalıdır. Genç, köylülere yolda başından geçenleri anlatır. Ancak kendi ailesi de dahil köyde hiç kimse ona inanmaz, söylediklerine gülerler. O ne söylerse söylesin, ne yaparsa yapsın suyun zehirli olduğunu oradakileri bir türlü ikna edemez. Bütün umudunu keser ve köyünü terk eder. Uzunca bir süreden sonra köyünde olup bitenleri merak eden genç, yeniden köyüne gider ve gördüklerine inanamaz. Köylülerin abuk sabuk konuştuğu, tuhaf davrandığı, her şeyin inanılmaz derecede saçma olduğu, herkesin iyiden iyiye akıllarını yitirdiği köyde, genç bir başına kalır. Bir süre sonra köylüler, gencin her davranışını tuhaf bulurlar. Kendisini anlayacak, onunla konuşacak bir kişi bile bulamayan genç için yaşam artık dayanılmaz hale gelir. Her şeyin anormal olduğu bir sistemde onun normal oluşu köyde aksayan tek yandır artık. Genç dayanamaz ve suyun başına geçip kana kana içer. Tükenme onun için de başlamıştır." (Adıgüzel, 2005: 55). Ömer, bunu dramatize etti. Birçok kursunda ve dersinde bunu kullandı. Bunu çok beğenmişimdir ve çok hoşuma gitmiştir. Bu çok özgün bir şey. Böyle çok belirgin olarak aklımda Ömer'in çalışması vardı.

Bunun gibi birçok yaratıcı dramacı arkadaşımız, özgün şeyler mutlaka çıkardılar. Sadece Çağdaş Drama Derneği'nin üyeleri değil. Naci Aslan'ın kendi çalışmalarında da özgün, kuramsal araştırmalar var.

Yine kuramsal olarak yazan arkadaşlarımızda da çok özgün fikirler var. Bunların en başında da Ayşe Okvuran'ı görüyorum. Kendisi artık konu

üzerine düşünüyor. Belli bir oyunu, belli bir seansı, onun dökümü olmaktan çıkarıp, bunlar üzerine bir takım yargılara varıp, yeni öneriler geliştirebiliyor. Sanatsal yaratıcı çalışmalarla, maske ile, resim türleriyle dramayı bütünleştiren Ayşe Çakır İlhan'ın çalışmaları da özgündür.

Alanda yapılan araştırmaları hiçbir zaman yeterli bulmam. Çalışmaların hep sürmesi gerekiyor. Yeterli deyip, durmak söz konusu olamaz. Yayın alanında çok yeterli olmadığımız da çok açık. Dediğim gibi, bir dergi çıkarabiliyorsak bunun arkasının gelmesi gerek. Ayrıca bazı tezler, makale haline gelip yayınlanabilmeli. Raflarda tozlanıp kalmamalı. Onlar için de -yaratıcı drama üzerine araştırmalar- diye, bir yayın organı çıkarılabilir (Tezlerden, araştırmalardan en iyileri seçilebilir. Bunun için de bir jüri ya da düzenleme kurulu olabilir). Araştırmaların makale haline getirilmesini önemsiyorum. Araştırmayı makale haline getiren kişi ona özgünlükler katabilir. Kendisinin getirdiği katkılar daha net ortaya çıkabilir. Araştırma yapanlar, bütün yazarlar, bütün proje yapanlar hepsi araştırmacı, hepsi önemli, hepsi katkıcı.

➤ **Yaratıcı dramada kirlenmeyi görüyor musunuz? Nasıl aşılabilir? Dernek bu konuda ne yapabilir?**

Bilimsel yaklaşımli bir insanım. Duyduğum şeyler oluyor ama beni bir şeye inandırmak için o şeyin belgeli olması gerekli. Öyle bir belgeye rastlamadım. Arkadaşlara söylüyorum. Rastladığımız bir olumsuz durum varsa bunu mutlaka derneğe bildirin. Dernek olarak biz önlemini almaya çalışalım. O kişiyi ya da o kişiyi çalıştıran kurumu uyaralım. Onursal başkanı olarak, derneğin iç işlerine pek fazla karışmıyorum. Ama kendim ,bir şeyler duyarsam

kuşkusuz derneğe yansıtırım. Artık çok çabalı, bir şeyleri çok doğru yapmak isteyen insanlar ile karşılaşıyorum. Kirlenen insanlar ile karşılaşmıyorum.

➤ **Yaratıcı dramayı Türkiye'ye taşıyan ve öncülük yapan biri olarak, yaratıcı drama İnci San'ın hayatını nasıl etkiledi?**

Evet, gerçekten etkiledi. Daha iyi bir tiyatro ve sinema izleyicisi oldum. Bir tiyatro eğitimi almış oyuncu ile bir yaratıcı drama eğitimi almış oyuncuyu, fark edebiliyorum. Resim sanatını izlerken ve anlatırken yine dramanın onların içinde de bir öge olarak varlığını, dramatik olanı daha iyi fark edebiliyorum. Ders anlatırken yaratıcı dramadan bir teknik olarak çok yararlandım. Kitle karşısında konuşurken daha rahat oldum. Aslında çekingen bir yapım var. Bu çekingen yapımı yaratıcı drama sayesinde yendiğim kesin. Yaratıcı drama süreçlerinde kendimi ortaya koydum. Ben de oynadım. Bunlar, daha önce aklımdan geçmeyen şeylerdi. Yani günün birinde rol alacağım, bir yerde bir grubun karşısında oynayacağım..(ilk defa Almanya'da oynadım. Bir karga rolündeydim.)

Bir yaratıcı drama uygulayıcısının mutlaka kendisinin de oynaması ya da daha önceden oynamış olması şart. Aslında her öğretmen için çok yararlı; daha iyi konuşabilmek, daha canlı, daha rahat olabilmek için. Bunlardan çok yararlandım doğrusu.

Bugün bize ve yaratıcı drama adına çok büyük katkılarınız oldu. Bundan sonraki araştırmalarda, görüşmelerde, kültür sanat adına yapılan her çalışmada sizinle buluşabilmek, yaratıcı dramaya ve bizlere büyük güç verecektir. Size çok teşekkür ediyorum.